

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
факультет № 3
Кафедра тактичної та спеціальної фізичної підготовки

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «**Тактико-спеціальна підготовка**» обов'язкова
компонента освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
071 Облік і оподаткування (облікова аналітика)

за темою – «Тактика зупинення транспортного засобу».

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 3
Протокол від 29.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією спеціальних дисциплін
Науково-методичної ради
ХНУВС
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки
(протокол від 29.08.2023 № 17)

Розробники:

Доцент кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3,
кандидат юридичних наук, доцент, капітан поліції Тихін ШЕВЧЕНКО.
Викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету
№3, Анна ЦИРКУЛЕНКО.

Рецензенти:

Начальник кафедри психології та педагогіки Національної академії
Національної гвардії України к.психол.н., доцент, підполковник Станіслав
ЛАРІОНОВ.
Завідувач кафедри військової підготовки Харківського національного
університету внутрішніх справ Сергій БАБАК

План лекції

1. Підстави для зупинення транспортного засобу з невідомим рівнем ризику.
2. Підготовка до зупинення транспортного засобу.
3. Дії поліцейського під час зупинення транспортного засобу.
4. Забезпечення особистої безпеки.
5. Дії поліцейського під час зупинення глухого водія.
6. Середній рівень ризику.
7. Високий рівень ризику.

Рекомендована література:

Основна

1. Конституція України від 28.06.1996 року зі змінами.
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 07.07.2015 зі змінами.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення зі змінами.
4. Дисциплінарний статут Національної поліції України від 15.03.2018 року № 2337-VIII.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про однострій поліцейських» № 823 від 30.09.2015 зі змінами.
6. Правила дорожнього руху України.
7. Адміністративна діяльність органів поліції: підручник / за заг. Ред. Д-ра юрид. Наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [о. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. Нац. Ун-т внутр. Справ. – харків: хнувс, 2017. – 432 с.
8. Тактична та тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції України: навч. посіб. / Я.Г. Бондаренко, О.Ю. Прокопенко, Д.В. Сергієнко, В.О. Кущенко. – Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2017. – 308 с.

Текст лекції

Зупинення транспортного засобу є одним з превентивних поліцейських заходів. Зупинення транспортного засобу поліцейськими супроводжується рівнями ризику:

1. Невідомий рівень ризику.
2. Середній рівень ризику.
3. Високий рівень ризику.

1. Підстави для зупинення транспортного засобу

Підстави, коли поліцейський може або зобов'язаний зупинити транспортний засіб, визначені ст. 35 ЗУ «Про Національну поліцію»:

1. Поліцейський *може* зупиняти транспортні засоби у разі:
 - 1) якщо водій порушив Правила дорожнього руху;
 - 2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;

3) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;

4) якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;

5) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;

6) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;

7) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;

8) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;

9) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв;

10) якщо зупинка транспортного засобу, який зареєстрований в іншій країні, здійснюється з метою виявлення його передачі у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили такий транспортний засіб на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту;

11) якщо є наявна інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених.

2. Поліцейський *зобов'язаний* зупиняти транспортні засоби у разі:

1) якщо є інформація, що свідчить про порушення власником транспортного засобу митних правил, виявлені митними органами відповідно до Митного кодексу України, а саме: порушення строків тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту іншого транспортного засобу особистого користування, використання такого транспортного засобу для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні, розкомплектування чи передачу у володіння, користування або розпорядження такого транспортного засобу особам, які не ввозили такий транспортний засіб на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту;

2) якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб, який зареєстрований в іншій країні, не зареєстрований в Україні у встановлені законодавством строки чи перебуває на території України з порушенням строків тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту, чи використовується для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні, чи переданий у володіння, користування або розпорядження

особам, які не ввозили такий транспортний засіб на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту.

Поліцейський зобов'язаний поінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки, визначеної у цій статті.

Забороняється, крім крайньої необхідності, зупинення транспортного засобу:

- на підйомах,
- на мостах,
- естакадах,
- шляхопроводах,
- крутих поворотах,
- інших ділянках доріг з обмеженою оглядовістю,
- в умовах недостатньої видимості.

Фактори, які необхідно враховувати під час зупинення транспортного засобу:

- характер зупинки,
- місце зупинки,
- кількість пасажирів,
- поведінка водія та пасажирів,
- можлива наявність зброї та засобів нападу,
- тип транспортного засобу.

2. Підготовка до зупинення транспортного засобу:

1. Визначте місце зупинки.
2. Повідомте диспетчеру свої наміри.
3. Повідомте диспетчеру своє місцезнаходження та номерний знак автомобіля, додаткову інформацію.
4. Підготуйте свій транспортний засіб.

Способи зупинення транспортного засобу:

Безпосереднє зупинення транспортного засобу здійснюється за допомогою:

- гучномовцем;
- з використанням світлових сигналів (маячків);
- жестами (у виняткових випадках).

Примітка: Піший патрульний не може здійснювати зупинення транспортних засобів, крім випадків крайньої необхідності. При виявленні вчинення особою правопорушення з використанням транспортного засобу піший патрульний передає відповідну інформацію, у тому числі щодо транспортного засобу, черговому та автопатрулям у відповідних квадратах несення служби.

3. Дії поліцейського під час зупинення транспортного засобу.

Зупинення транспортного засобу:

1. Зупиніть інший транспортний засіб будь-яким із зазначених способів;
2. Зупиніть ваш службовий транспортний засіб за 3-5 метрів позаду зупиненого транспортного засобу;
3. Будьте готові вийти з вашого службового транспортного засобу або продовжити рух в разі спроби водія втекти на зупиненому вами транспортному засобі.

Підготовка до наближення:

- відрегулюйте світло, огляньте навколишню територію;
- здійсніть перевірку безпеки попутного потоку транспортних засобів;
- вийдіть з транспортного засобу;
- спостерігайте за водієм, пасажиром та їхніми діями.

Наближення до транспортного засобу – міри безпеки:

- наближатись до транспортного засобу ззаду, з боку водія або зі сторони пасажира - за потреби;
- оглянути салон крізь вікна, впевнитись у відсутності небезпеки;
- зупинись на безпечній відстані від транспортного засобу і водія;
- постійно спостерігати за діями водія і пасажирів;
- попросити водія зупинити роботу двигуна, за потреби включити світло в салоні;
- документи від водія приймаються вільною рукою для збереження можливості користуватись вогнепальною зброєю правою рукою у разі потреби.

Наближення – дії поліцейського:

- негайно, з дотриманням вимог для забезпечення власної безпеки, підходить до водія зупиненого транспортного засобу. Водій та пасажир повинні залишатись у транспортному засобі;
- вітається з водієм, повідомляє причину (підставу) зупинення;
- перевіряє посвідчення водія та реєстраційний документ транспортного засобу, інші документи відповідно до законодавства;
- здійснює інші необхідні дії, зокрема повідомляє суть учиненого порушення Правил дорожнього руху та про складення постанови про накладення адміністративного стягнення.

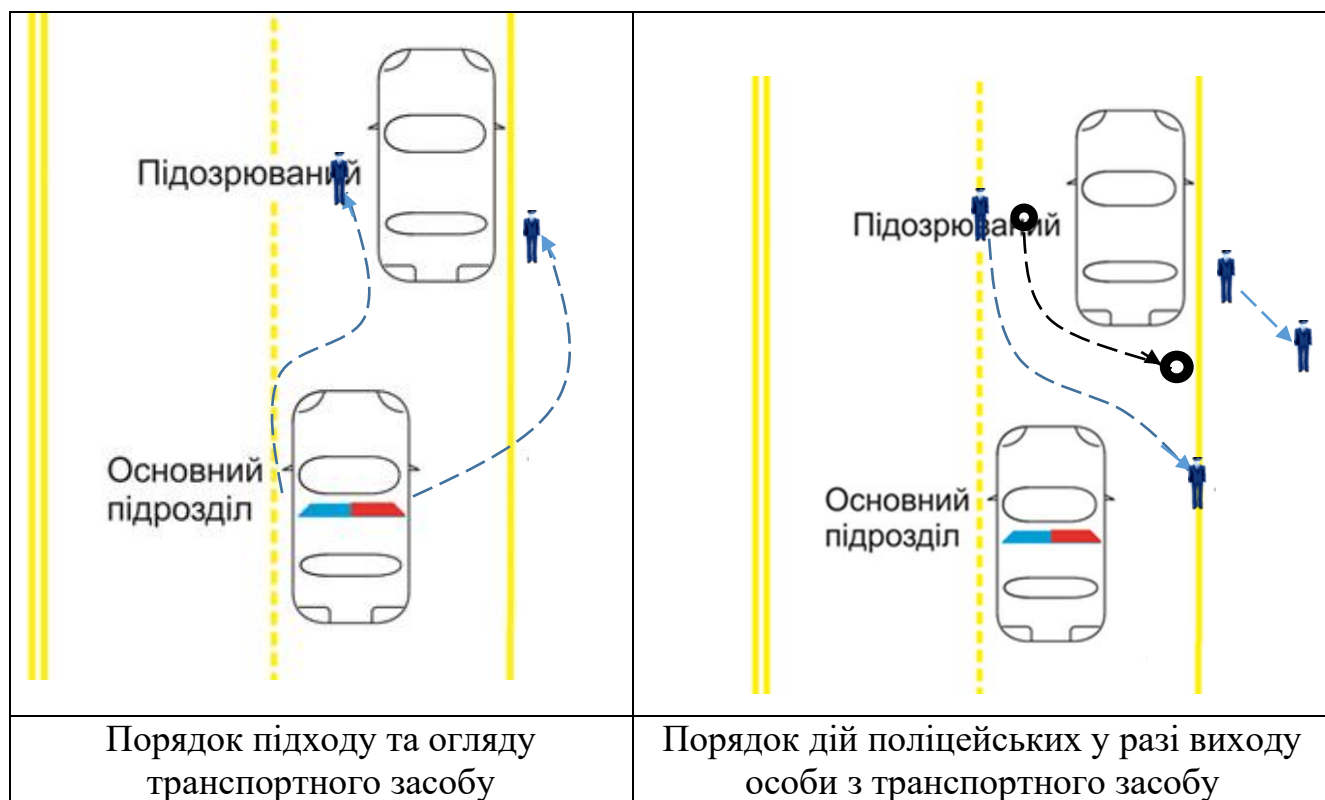
Виняткові обставини, за яких патрульний може попросити водія, а за потреби і пасажирів, вийти із транспортного засобу:

- для усунення несправності транспортного засобу чи неналежного закріплення (перевезення) вантажу;
- якщо виникає підозра щодо перебування водія в стані алкогольного (наркотичного) сп'яніння;
- якщо виникає підозра щодо вчинення водієм та/або пасажиром транспортного засобу адміністративного або кримінального правопорушення;

- для участі водія в розгляді справи про адміністративне правопорушення (якщо це необхідно);
- у разі виникнення потреби в наданні допомоги іншим учасникам дорожнього руху;
- за потреби здійснення повірки (порівняння) номерних знаків, інших номерів транспортного засобу (зокрема, серійного) з указаними в реєстраційних документах;
- коли знаходження патрульного біля автотранспортного засобу перешкоджає правилам дорожнього руху або існує загроза його особистої безпеки.

УВАГА!!! Для спілкування із водієм, який вийшов із транспортного засобу, необхідно покинути проїжджу частину.

Схема підходу до транспортного засобу

4. Забезпечення особистої безпеки:

- поліцейський повинен використовувати максимально освітлену частину (ділянку) дороги (вулиці), використовувати фари патрульного автомобіля за потреби;
- не рекомендується обговорювати вчинене правопорушення, стоячи на проїзній частині;
- під час огляду транспортного засобу і спілкування із водієм необхідно обирати безпечну відстань, не випускати водія і пасажирів з поля зору, не повертатися спиною до останніх.

З метою забезпечення особистої безпеки патрульному ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

- сідати до транспортних засобів, які перевіряються, крім випадків крайньої необхідності;
- стояти по переду чи позаду транспортного засобу, який перевіряється;
- підходити до зупиненого транспортного засобу зі сторони фар;
- стояти між особою та патрульним, чия безпеку він забезпечує.

Після зупинення, у випадку виявлення інформації про перебування осіб або транспортного засобу у розшуку:

- поліцейські займають позиції, які дозволять їм страхувати один одного, забезпечувати особисту безпеку та безпеку третіх осіб;
- про таку інформацію негайно повідомляється черговий та безпосередній начальник, уживаються заходи для затримання такого транспортного засобу та (або) водія (пасажирів).

Примітка: Ці самі дії виконуються також за будь-якої іншої потенційно загрозливої ситуації.

Поліцейським необхідно пам'ятати, що будь-який контакт з особою може привести до ускладнення ситуації до високого ступеня ризику.

Поліцейський ніколи не повинен повідомляти особі про свої наміри.

Під час контактування з правопорушником та виконання процесуальних дій рекомендується запропонувати йому залишатися за кермом в автомобілі, якщо немає виняткових обставин, що вимагають запросити водія та пасажирів вийти із транспортного засобу.

При спробі правопорушника вийти з автомобіля поліцейські, пропонують йому залишитися на місці, а у разі відмови, – відійти з проїжджої частини дороги на узбіччя, де здійснити перевірку документів та відповідні процесуальні дії (дотримуючись заходів особистої безпеки та принципу «Контакт-прикриття»).

5. Дії поліцейського під час зупинення глухого водія

Зупиняючи транспортний засіб, на якому розміщений розпізнавальний знак (глухий водій), поліцейські повинні враховувати, що розміщення цього розпізнавального знаку не надає його водієві переваг у русі. Глухота людини – це інвалідність. Знак «Інвалід за кермом» не відноситься до обов'язкових — ніхто не може змусити людину відкрито демонструвати іншим, що в нього є які-небудь проблеми зі здоров'ям, тому слід бути готовим, що водій транспортного засобу може бути з вадами здоров'я. Таке осмислення підготує поліцейського до виконання своїх службових обов'язків у безбар'єрному просторі і допоможе з легкістю подолати комунікаційний бар'єр.

Слід пам'ятати, що глухий водій не зможе зрозуміти поліцейського звичним вербальним способом, тобто почути Ваш звуковий сигнал і відреагувати на нього.

Вступити в комунікацію з глухим водієм поліцейському допоможуть навички жестової мови. З-за відсутності знань жестової мови, для подолання

комунікаційного бар'єру з глухим водієм поліцейський може використовувати підручні засоби фіксації інформації: папір, ручка, олівець, планшет, мобільний телефон, електронні гаджети на яких можна друкувати текст, крейду тощо.

**Поліцейському вступаючи в комунікацію з глухим водієм,
слід діяти наступним чином:**

1. Пам'ятати, що глухий водій, після зупинки його транспортного засобу може вийти до поліцейського не реагуючи на команди. Для власної безпеки розривайте дистанцію та для зупинки водія використовуйте невербальний жест лівою рукою «СТОП».
2. Наблизьтесь до глухого водія та станьте перед ним таким чином, щоб ви бачили обличчя та руки одне одного. Встановіть зоровий контакт, щоб звернути увагу співрозмовника на себе. Якщо хтось із вас відвернувся, вважайте, що розмова закінчена, адже не видно обличчя співрозмовника.
3. Переконайтеся в тому, що ви знаєте, як ідентифікувати людину з порушенням слуху. Часто ті, хто погано чують, вміють говорити, але їхнє мовлення може бути сплутаним. Будьте певні, що це не є наслідком травми.
4. Пам'ятайте, руки — це основний спосіб для глухого спілкування з оточуючими. Навіть, якщо глухий водій не володіє жестовою мовою, то психосоматично, на емоційному рівні його жестикуляція рук буде більшою через сильне бажання донести інформацію.
5. Тримайте безпечну відстань, забезпечуючи особисту безпеку.
6. В нічний час доби забезпечте достатню освітленість місця. Це дозволить Вам сконцентруватися одне на одному. Людина з порушенням слуху чітко бачитиме вашу артикуляцію. Не допускається розташування поліцейського під час розмови спиною до світла.
7. Використовуйте зрозумілу невербальну систему передачі інформації (пози, жести, міміка, візуальний контакт, просторове розташування поліцейського та глухого при спілкуванні).
8. Жестами складайте речення із простих конструкцій та чітко артикулюйте кожне слово. Використовуйте короткі пропозиції і прості слова.
9. Під час артикуляції говоріть повільніше і не кричіть на глуху особу — добре артикульоване слово зчитується краще, ніж сказане голосно. Глуха людина зможе зрозуміти три слова із десяти, тому не навантажуйте речення зайвою інформацією. Робіть паузи та переконуйтеся, що вас розуміють кивком голови до співрозмовника.
10. Виявіть найемоційніші жести глухого вони можуть підказати певну інформацію про правопорушення чи необхідні дії, які очікують від поліцейського.
11. Для забезпечення безпекової складової залучати поліцейського — прикриття.
12. Під час складання з глухим водієм процесуальних документів надавайте ознайомитися з ними та наберіться терпіння, бо на це потрібний час.
13. За необхідності, залучайте сурдоперекладача.

14. Після завершення дій з глухим водієм, завершіть комунікацію військовим вітанням, піднесіть руку до груді з подячним кивком за співпрацю та жестом лівої руки укажіть напрямок руху куди їхав та може їхати глухий водій.

6. Середній рівень ризику

Навчальні питання:

1. Здійснення переслідування та зупинення транспортного засобу.
2. Розташування транспортних засобів під час зупинки.
3. Контакт з підозрілими особами.
4. Огляд (обшук) транспортного засобу.

- За всіма діями поліцейських подібна до зупинки транспортного засобу з невідомим ступенем ризику і передбачає кілька необхідних заходів безпеки;

- Необхідне прикриття;

- Підтвердження інформації диспетчеру

Підстави для переслідування:

Вимога патрульного про зупинку транспортного засобу є обов'язковою для всіх учасників дорожнього руху.

У разі невиконання таких вимог патрульний здійснює переслідування та зупиняє транспортний засіб.

Правила здійснення переслідування:

- під час переслідування транспортного засобу патрульний обов'язково вмикає відповідні світлові та сигнальні засоби на службовому автомобілі;
- про здійснення переслідування обов'язково повідомляє диспетчера (чергового) та безпосереднього керівника, із зазначенням марки, моделі, кольору, державного номерного знака переслідуваного транспортного засобу;
- через гучномовець закликає водія переслідуваного транспортного засобу зупинитися;
- про напрям і характер руху переслідуваного транспортного засобу систематично повідомляє чергового.

Техніка зупинки транспортного засобу при переслідуванні:

- не рекомендується здійснення контакту транспортних засобів;
- це може бути здійснено виключно в разі крайньої необхідності (наприклад, відвернення небезпеки для громадян) і після погодження безпосереднім керівником;
- вогнепальна зброя може застосовуватися лише в крайніх випадках, і якщо патрульний переконаний в ефективності її застосування;
- переважним способом зупинення, є блокування транспортного засобу іншими службовими автомобілями, а завданням екіпажу, який здійснює переслідування, є постійне спостереження за ним;
- дозволяється порушення правил дорожнього руху, якщо тільки це не створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху і громадян.

Оцінювання ризиків:

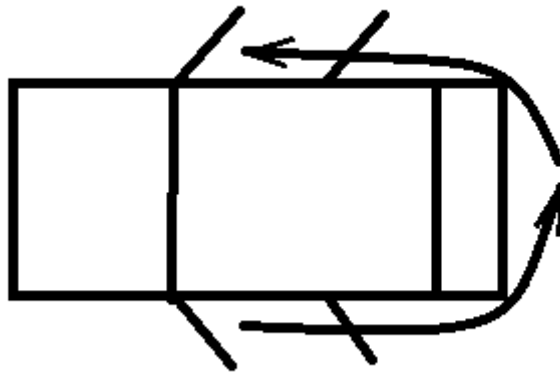
- характер зупинки;
- кількість пасажирів;
- поведінка водія та пасажирів;
- можлива наявність зброї;
- тип транспортного засобу;
- денний чи нічний час;
- місцезнаходження.

Контакт з підозрілими особами:

- накажіть водієві вимкнути двигун, тримати руки на виду і вийти з транспортного засобу (основні команди);
- контролюйте поведінку водія, подаючи чіткі команди (прості команди, нічого надзвичайного);
- контролюйте поведінку пасажирів (стримування);
- накажіть водієві підійти до службового автомобіля;
- не потрібно заважати патрульному, який вступає в контакт з водієм, подавати команди і контролювати підозрюваного;
- один патрульний відповідальний за фізичний контроль підозрюваного, в той час як інші контролюють автомобіль.

Огляд (обшук) транспортного засобу:

- необхідно дотримуватися одного напрямку обшуку транспортного засобу (напр.: за годинниковою стрілкою чи проти, квадратами);
- використовувати ліхтарик;
- не ламати конструкції автомобіля, але перевіряти всі можливі місця.

7. Високий рівень ризику:

Навчальні питання:

1. Підготовка до зупинення транспортного засобу
2. Розташування транспортних засобів під час зупинки
3. Обов'язки підрозділів
4. Затримання підозрюваного (них)

- При здійсненні тяжкого злочину або якщо зростає ризик для офіцерів поліції і громадян.

- Для контролю ситуації застосовується метод зупинки транспортного засобу за умови відомих ризиків чи вчинення тяжкого злочину.

Підготовка до зупинки транспортного засобу за умови відомих ризиків чи тяжкого злочину:

- поінформувати диспетчера;
- надіслати запит на мінімум два підрозділи підтримки;
- якщо можливо контролювати ситуацію, вибрати місце для зупинки;
- залучити додаткові підрозділи до контролю дорожнього руху.

Обов'язки основного підрозділу:

- вибір місця зупинки;
- ініціювання зупинки;
- зупинка за 6-7 метрів позаду підозрюваного транспортного засобу;
- керівництво підлеглими підрозділами;
- подання усних команд особам, які знаходяться в підозрюваному транспортному засобі;
- організація «підрозділу для затримання».

Лівий підрозділ прикриття:

- зупинка зліва від основного підрозділу під кутом і прикриття його автомобіля;
- відповідальний за блокування лівого боку підозрюваного транспортного засобу.

Правий підрозділ прикриття:

- зупинка справа від основного підрозділу в один ряд з основним автомобілем;
- відповідальний за блокування правого боку підозрюваного транспортного засобу;
- відповідальний за радіозв'язок під час зупинки;
- перевірка підозрюваного транспортного засобу, коли всі відомі підозрювані вийшли з автомобіля (за можливості дві особи);
- проведення перевірки багажника підозрюваного транспортного засобу після перевірки салону.

Алгоритм затримання підозрюваного:

- поліцейський основного підрозділу подає команди;
- викликає підозрюваного до себе;
- подає команди стати навколішки, лягти на землю або інші дозволені команди;
- слідкує за поведінням зі зброєю;
- за необхідності залучає інших поліцейських;
- обличчя підозрюваного має бути спрямоване в напрямку автомобіля прикриття (джерело світла);

- одягає кайданки до переміщення підозрюваного позаду службового автомобілів;
- проведення обшуку підозрюваних;
- двоє поліцейських проводять обшук автомобіля.

Правила переміщення та затримання підозрюваних:

- максимальне використання освітлення для отримання переваги;
- виведення водія з авто;
- утримання всіх пасажирів в автомобілі і робота з кожним окремо;
- контроль поведінки і застосування наручників, перш ніж завести підозрюваного за автомобіль основного підрозділу;
- проведення поверхневого огляду поліцейським, який саджає особу в службовий автомобіль;
- отримання інформації від затриманого! *(Скільки осіб знаходяться в автомобілі? Озброєння підозрюваних? Заручники, діти?)*

Висновки:

- необхідність бути завжди морально готовим до зупинки транспортного засобу, який порушив Закон;
- діяти за моделлю «Якщо – тоді»;
- не існує двох схожих ситуацій;
- необхідно робити вибір місця зупинки на Ваш розсуд;
- будьте готові до непередбачуваних обставин (діяти за правилом «1+1»).

Контрольні питання

1. Які ви знаєте підстави для зупинки транспортного засобу?
2. Види ризиків під час зупинки транспортного засобу?
3. Дії поліцейського під час зупинення глухого водія?
4. Дії поліцейського під час зупинки транспортного засобу з високим рівнем ризику?